

oudheidkundige vereniging
'oud vorden'

te vorden

VORDENSE KRONYCK

24e jaargang, no. 2

VAN DE VOORZITTER

Wanneer u dit leest, zitten we midden in het seizoen 2006/ 2007. Diverse leerzame, leuke of interessante avonden hebben we dan alweer achter onze rug. Met in ons bestuurlijk achterhoofd de wetenschap dat je het nooit iedereen evenveel naar de zin kunt maken, hopen we toch stilletjes dat de programma's die we onze leden aanbieden in de smaak vallen.

Om onze leden (nog) meer bij ons verenigingsleven te betrekken, heeft het bestuur een tijd terug bedacht diverse commissies in het leven te roepen. Een bestuur kan meestal alleen in grote lijnen met allerlei zaken bezig zijn. Commissies kunnen zich richten op een enkel aspect uit onze doelstellingen en daar zeer verdiepend mee bezig zijn.

Diverse commissies zijn gevormd. Oriënterende gesprekken hebben plaats gevonden, meer gerichte zullen volgen. Bepaalde zaken zullen veel denkwerk vereisen, terwijl er andere zijn die om een paar uit de mouwen gestoken handen vragen.

Het lijkt ons een goed idee om in de toekomst in onze Kronyck aan de verschillende commissies een ruimte te gunnen voor een eigen rubriek. Daarin kunnen de namen van de commissieleden worden vermeld, de doelen nader worden omschreven en de resultaten van hun noeste vlijt worden opgenomen. U hoort er vast meer over.

Over ons boek Bedrijvigheid in Vorden in de 20e eeuw kan ik kort zijn. Denkt u er nog over een exemplaar aan te schaffen? Denk niet te lang, want dan hoeft het niet meer. Er is nog maar een zeer beperkt aantal beschikbaar voor de verkoop.

De redactie heeft weer veel kopij binnen gekregen om een interessant decembernummer samen te kunnen stellen. Fijn, dat we over zoveel actief meedenkende en schrijvende leden mogen beschikken.

Jan Bloemendaal uit Bredevoort vertelt ons op een leuke manier over zijn eigen jeugdervaringen in "Klein Amsterdam".

Spiekerman geeft ons een blik in het boerenleven van vroeger. Dit verhaal biedt ons tevens een fikse oefening in het lezen (en het op een logische wijze schrijven) in 'het plat', ons Vordens dialect van het Nedersaksisch dus.

Mieneke Dimmendaal debuteert met een lief verhaal over een jeugdervaring.

Nanno Edens, voormalig tandarts in Vorden, schrijft over zijn Vordense praktijk zo rond 1960.

Gerrit Emsbroek geeft ons in een kort overzicht inzicht in de totstandkoming van zijn boek De Konijnenbult.

We mochten ook een artikel van de heer J. Harenberg ontvangen. Hij beantwoordt in een interessant artikel onze vragen rond de "te dure" sluitsteen boven de deur van boerderij "Tjoonk" op Hackfort.

Geurt Harmsen vond naast al het vrijwilligerswerk dat hij doet ook nog even de tijd om ons de stuipen op het lijf te jagen met een spookverhaal.

Namens het bestuur en de redactie wens ik u naast veel leesplezier, fijne feestdagen en een gelukkig 2007 toe.

Hennie Reindsen

NOGMAALS “KLEIN AMSTERDAM”

De heer Jan Bloemendaal uit Bredevoort stuurde ons zijn commentaar op het in de Vordense Kronyck van december 2005 gepubliceerde artikel over “Klein Amsterdam”, van de hand van de heer Jaap van den Broek. De heer Bloemendaal woonde in zijn jeugd in Klein Amsterdam en verschafte ons waardevolle aanvullingen en verbeteringen op het artikel van Van den Broek. Zijn brief, waarin deze aanvullingen zijn vervat, hebben wij hieronder integraal weergegeven.

In het bewuste artikel, op bladzijde 4, bovenaan, was bij de bovenste foto bovendien een onjuist bijschrift geplaatst. Die bewuste foto is hier nu opnieuw opgenomen en wel met het juiste bijschrift. Ook is het kaartje op pagina 6, dat enigszins ingekort in het bewuste artikel was verschenen, nu in haar volledige omvang weergegeven (red.).

KLEIN AMSTERDAM IN DE JAREN VIJFTIG

Naar aanleiding van het artikel in de “Vordense Kronyck” van december 2005 over Klein Amsterdam, wil ik als geboortige Klein-Amsterdammer graag enige opmerkingen maken en aanvullingen geven.

In 1944 kwamen mijn ouders met mijn één jaar oudere zusje in Klein Amsterdam te wonen, in het “witte huuske” van Diene Masselink. Aan het eind van hetzelfde jaar werd ik er geboren, gevolgd door broer Gerrit in mei ‘46. We hadden daar huisnummer A 216.

Hoewel je snel geneigd bent om bij het horen van de term “het witte huis” aan paleisachtige toestanden te denken, was daar bij het “witte huuske” totaal geen sprake van. Je kwam er binnen via de zijdeur op het noorden en stond dan op een smalle deel, die met klinkers bestraat was. Naast de deel was een stal voor een koe en een varken, meen ik me te herinneren. Op de deel kookte moeder in de zomer op een paar petroleumstellen en ‘s winters natuurlijk op het fornuis in de kamer.

De woning van Diene Masselink. Links de Hackfortse molen, ook wel de molen van Gerritsen (de molenaar) genoemd.

Het voorhuis bevatte twee kamers. Aan de voorkant met uitzicht richting kippenhok van Bijenhof en molen van Kluyvers was de woonkeuken. Rechts van de woonkeuken was een kleine slaapkamer. Het huisje was opgetrokken met halfsteens muren. Vanzelfsprekend zat er geen beschoten kap op, maar keek je op de deel direct tegen de onderkant van de pannen aan, waar hier en daar nog een strodok tussen geklemd zat.

Het huisje was in die dagen nog op geen enkele leiding aangesloten. Aardgas was nog niet gevonden en voor de riolering was er een zinkput. Elektriciteit kwam er pas later om over kabels voor tv en internet nog maar te zwijgen. Verlicht werd er met petroleum, al moet daar gedurende onze bewoning verandering in gekomen zijn, want als kind speelden we vaak met zo'n mooie ouderwetse petroleum hanglamp. Bij de zijdeur stond een pomp die goed water gaf. Voor het huis stond een pruimenboom met een matige kwaliteit vruchten.

Eind 1947 zijn we verhuisd naar het huis van Hilferink, "Ruimzicht" geheten, dat er - denk ik - maar dertig meter afstand. Daar werd in 1949 mijn jongste broer Bennie geboren.

Bij mijn weten is het witte huske niet in 1957 afgebroken, maar reeds in 1953. Bij het witte huske stond namelijk een houten schuurtje. Mijn vader had het gekocht bij de sloop. Hij demonteerde het en had de vijf panelen tegen een muur opgeslagen. In de stormrampnacht waaide het hele zaakje om en sommige wanden waren doormidden gebroken.

Ik herinner me nog goed, dat in de zomer de heren Maalderink en Bruinisse week in week uit bezig waren de stenen af te bikken.

Ik lees dat Klein Amsterdam een hecht buurtje geweest moet zijn. Wellicht dat buitenstanders er op die manier tegen aankeken. Als bewoner, (maar wel als kind) is me dat nooit opgevallen.

Waar begon Klein Amsterdam nu eigenlijk?

De heer Van den Broek rekent varkenshandelaar Bijenhof meteen achter de Kroezeboom er reeds toe. 't Zou kunnen; Klein Amsterdam was geen officiële benaming dus zal het begrip met enige rek gehanteerd zijn geweest.

Op een rijtje kwam na Bijenhof, het echtpaar Starink, waarvan de vrouw nog in klederdracht liep. Ze waren dan beide ook al stokoud in mijn kinderogen. Dan volgde Walgemoed en dan Zweverink, die Piepen Harm werd genoemd. Bij Zweverink woonde nog een tante in huis, Harmelinksmeuje. Ze was ook al stokoud en nog in klederdracht. Bij mooi weer zat ze achter het huis in het zonnetje. Daarna volgde Hissink de schoenlapper. Wij mochten Hissink persé geen schoenmaker noemen, want een schoenmaker maakte nieuwe schoenen en Hissink repareerde ze. Hij was dus schoenlapper.

Vanaf Bijenhof tot en met Hissink stonden de huizen met de voorkant aan de Zutphenseweg en met de achterkant aan het pad of zandweg die door Klein Amsterdam liep. Alle drie genoemde huizen hadden in het verleden een agrarische functie, terwijl Zweverink nog steeds wat boerde met varkens en kippen.

Het pand van Visser, de schoenmaker. Op de voorgrond de Zutphenseweg.

Vanaf Hissink begon aan de Zutphenseweg een geheel andere wereld dan die van Klein Amsterdam. Daar woonden bijvoorbeeld Lenselink de wethouder, Bakker de architect, Terpstra de gemeentearchitect en De Ronde, de oud-veearts. Dat was een wereld die weinig of geen contact had met Klein Amsterdam.

Gaan we vervolgens Klein Amsterdam verder in, dan kom je links aan “Ruimzicht” waar wij woonden van 1947 tot 1957. Het huis was klein voor ons gezin dat vier kinderen ging tellen. Hoe het vóór onze tijd nog een kruidenierswinkel heeft kunnen bevatten is mij een raadsel. Tegenover ons woonden de families Harmsen, senior en junior. Senior werd de “Zepenkoning” genoemd, junior “Jan Stap Netjes”. Met een transportfiets vol met Radion, Henco en Omo trok senior de boer op om zijn kostje op te scharrelen. Bij de Zepenkoning haalden wij wel eens lege dozen om mee te spelen of om er wat in op te bergen.

Wij kinderen konden maar moeilijk begrijpen dat zijn vrouw niet kon lezen. Ze had vóór de invoering van de leerplichtwet niet behoorlijk les gehad.

Jan Stap Netjes was huisschilder van beroep, bij Van der Wal, of bij de Empo. Het huisje werd later verkocht aan de familie Markerink uit Neede voor het respectabele bedrag van wel zesduizend gulden.

Blijven we aan die kant van de weg, dan komen we bij de families Hilhorst en Hensen. Hensen was getrouwd met de enige dochter van Hilhorst. Hij werkte als verpleger op Het Graffel en kwam oorspronkelijk uit Lisse. Hij was de enige in Klein Amsterdam die Hollands sprak. Hij hield wat schapen en had een grote tuin. Naast het huis stond een grote kersenboom, die heerlijke kersen gaf.

In het begin van de jaren vijftig verhuisde Hensen met vrouw en kinderen naar Warnsveld. Schoonvader Hilhorst was overleden en waar schoonmoeder gebleven is weet ik niet meer.

Toen Hilhorst begraven werd, werd de nieuwe Vordense lijkkoets voor het eerst gebruikt, meen ik me te herinneren, omdat me een verhaal bij staat dat er bij het

wegrijden naar het kerkhof één of andere boom moet zijn afgebroken. Vervolgens kwamen aan de zelfde kant van het pad de families Welgraven en Assink. Jan Assink was de schoonzoon van Welgraven, hij werkte bij de landbouwcoöperatie De Eendracht. Toen de trouwplannen met de dochter van Welgraven vaste vormen begonnen aan te nemen, werd er bij het pand van Welgraven een stuk aangebouwd, waarin de ouwe luitjes gingen wonen.

Na dit huis kwamen er geen huizen meer. Het pad liep verder over de “kamp” naar Rouwenhorst van “Den Kerkhof”, of je kon rechts af naar Vlogman van “Het Eelmerink”. Vlogman was veekoopman en wanneer hij niet met zijn prachtige Citroën Traction Avant op pad ging, kwam hij met de fiets sigaarrokend door Klein Amsterdam en liet dan vaak het bandje voor de verzamelende kinderen in Klein Amsterdam vallen. Rechts van het pad naar Rouwenhorst was een houtwal, waarin zich diverse vuilnishopen bevonden. Daar werd bij nacht en ontij het niet composteerbare huisvuil gedumpt. Wij jongens maakten er racepaden om er met oude fietsen te kunnen crossen, of groeven er hutten. Links van het pad hadden verschillende boeren een stuk grond, zoals Zweverink, Norde van de Ossenboer, en Maalderink van Mispelkamp.

De woning van Vriezekolk, met op de achtergrond het huis van Assink.

Keren we bij Welgraven om en wandelen we weer richting Kroezeboom, dan komen we bij het witte huis van de families Vriezekolk, hier ook junior en senior. Vooral senior was een kleurrijk figuur. Hij werd Potdosemiene genoemd. Hij haalde met een karretje achter de fiets overal in Vorden aardappelschillen op. Schillen die hij aan zijn vele geiten voerde. Die geiten molk hij ook, maar waar hij met de melk bleef, is me ontgaan. Voor het huis hield hij een dierentuin in het klein, met eekhoorns, fazanten, kanaries, parkieten en nog meer soorten. Ook was er in die tuin een grote vijver met enorme goudvissen. Tot op hoge leeftijd was Vriezekolk lenig en vertoonde hij zijn kunstjes aan de rekstok.

Toen de oude Bijenhof begraven werd, werd Potdosemiene hevig geplaagd door aanvallen van kiespijn. Als remedie had hij een witte kinderdoek (lulier zeggen we tegenwoordig) onder zijn kin langs, boven op zijn hoofd samengeknoopt. Vervolgens ging daar de hoge hoed weer bovenop. Het was geen gezicht. Toen hij terugkwam van de begrafenis hebben we ons oneerbiedig bescheurd van het lachen.

Naast Vriezolk kwam het huis van Schoenaker. Schoenaker woonde oorspronkelijk, toen de voorkant bewoond werd door het echtpaar Schlüter, aan de zijkant. Schlüter fabriceerde op de deel borstels. Hij had een grote snor, weet ik me nog te herinneren, maar hij ging al gauw dood, toen wij op Ruimzicht woonden. Later overleed ook zijn vrouw, tante Beth genaamd.

Zij was de enige buurvrouw die wij met tante aanspraken gevolgd door de voornaam. Alle andere volwassenen spraken wij als kind aan met ome of tante, gevolgd door de achternaam.

Als tante Beth in haar werkzaam leven al met negotie langs de deur heeft gegaan, dan vermoed ik dat die negotie bestond uit de borstels die haar man maakte.

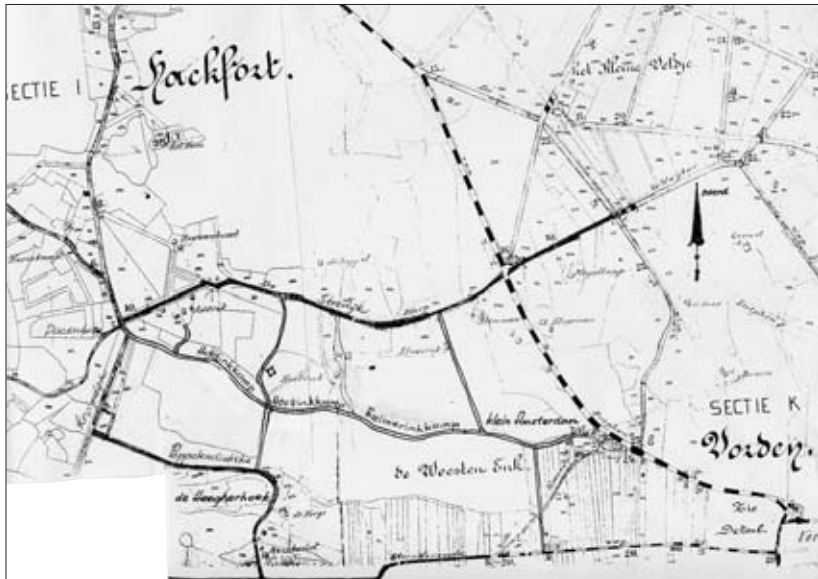
Na de dood van tante Beth, verhuisde de familie Schoenaker naar het voorhuis. De zijkant werd ingenomen door het jonge echtpaar Steenbreker. Later werden er op de deel rechtsachter twee kamertjes bij gebouwd, waar het echtpaar Kok kwam te wonen. Vrouw Kok (in die tijd sprak je nog niet van “mevrouw” Kok) was de schoonmoeder van Schoenaker. Kok was haar tweede man. Vrouw Kok wandelde jarenlang iedere morgen naar de Roomse kapel bij Van Houten in Vorden.

Dan, verder gaand richting het dorp kwam ons huis. Vader was hulpkantonnier bij de Rijkswaterstaat, maar over ons straks meer.

Nadat wij er weggegaan waren, werd het witte huiske bewoond door de familie Derksen. Derksen was arbeider bij het waterschap of zoiets.

Hoewel het leven van de volwassenen zich grotendeels aan het kinderoog onttrok, meen ik toch te kunnen zeggen dat de buurt niet bij elkaar op visite kwam. Ze kwamen niet bij elkaar over de vloer. Wel kan ik me herinneren dat toen Jan Assink en Gerda Welgraven trouwden, zij feest gaven bij Schoenaker op de deel. Ik moet toen een jaar of zes, zeven geweest zijn en samen met mijn zusje voerden wij een stukje op van de toen bekende volksdichter Jan van Riemsdijk.

Het geestelijk leven bood in Klein Amsterdam rijke verscheidenheid. Wij waren Nederlands Hervormd. Bij Harmsen ‘deden ze nergens aan’, geloof ik. Hensen was Gereformeerd Vrijgemaakt, terwijl zijn schoonouders niet met deze richting waren meegegaan, maar gewoon Gereformeerd gebleven waren. De godsdienstige gezindte van Welgraven en Assink was, geloof ik, Nederlands Hervormd. Bij Vriezolk waren ze Gereformeerd en in het huis van Schoenaker was iedereen weer Rooms Katholiek. Ook Derksen in het witte huiske was Katholiek.

Weggetjes en kerkenpaden in en rond het vroegere "Klein Amsterdam".

Klein Amsterdam ontkwam ook niet aan de strikte verzuiling die toentertijd heerste in de Nederlandse maatschappij. Men kocht bij de winkelier van eigen gezindte. Zodoende kwamen er heel wat bakkers langs in Klein Amsterdam, die allen min of meer hun eigen geloofsgenoten bedienden.

Ik kan me bakker Schurink herinneren, Scholten, Hartelman, Schuppers, Koers van het Medler, Van Asselt uit Linde, Hoornenborg van de Zutphenseweg; en niet te vergeten, Jan ter Heurne, met zijn gemotoriseerde transportfiets. Ook zag je regelmatig Karel verschijnen, Karel Reuvekamp van bakkerij Voskamp.

Bij ons huis hoorde een lapje grond. Daarop werd alle benodigde groente verbouwd. We konden er wat kippen houden en er was een kleine boomgaard, met appels, kersen, peren en pruimen. De luxe van zelfverzorging was toen nog betaalbaar. In het huis hielden we soms een varken voor de eigen vleesvoorziening.

Ons huis was eigendom van een zekere Heuvelink uit Hilversum, die één keer per jaar kwam kijken of zijn eigendom goed beheerd werd. Ik herinner me dat ik wel eens naar het postkantoor moest om de huur te betalen. Die bedroeg toen zesenzestig gulden in de drie maanden.

Graag zou ik ook schrijven over de menselijke relaties onderling, met alle positieve en negatieve aspecten, maar in de tegenwoordige tijd met al zijn privacybeperkingen zou ik dan wel eens te ver kunnen gaan. Ik kan u echter verzekeren dat de buurt beslist niet steriel genoemd kon worden, in die zin dat er behoorlijke interactie onder elkaar was. Laten we het daar op houden. Ik zal niet schrijven met welke buurvrouw ik het meeste ruzie had. Of welke buurman ik als een verrader beschouwde als we weer eens een hut wilden graven op de kamp.

(Jan Bloemendaal)

HERGEBRUIKT?

J. Harenberg

Eén van de mooiste boerderijen op het landgoed Hackfort is wel de bijzonder weids in het landschap gelegen boerderij Tjoonk. De boerderij is, blijkens de muurankers, gebouwd in 1816, of heeft althans in dat jaar grotendeels haar huidige uiterlijk verkregen. Een opmerkelijk bouwkundig element van de boerderij wordt gevormd door de sluitsteen boven de deeldeuren.

Boerderij Tjoonk, in Hackfort

In de 'Midwinterpraot' van december 1995 heeft ons medelid J. van den Broek een uitvoerig artikel aan deze boerderij gewijd. Hij wijst in dit artikel ook op deze steen en geeft een aantal mogelijkheden over de herkomst en de betekenis van deze steen. Hoogstwaarschijnlijk is de oplossing van dit raadsel gelegen in de Tachtigjarige Oorlog. Om precies te zijn in 1586, toen kasteel Hackfort in brand werd gestoken en grotendeels werd verwoest, waarna herbouw in 1598 volgde. Hieraan herinnert een steen in de zuidgevel, met de tekst: Anno 1568 is Hackfurt tho gronde verbrant unde Ao 1598 durch Burchardt Vrijher Westerholt weder upgebout Ao 1788 herbout door Borchard Frederic Willem van Westerholt.

Beide jaartallen geven mijns inziens de oplossing van het raadsel van de steen van Tjoonk, een sluitsteen met een Renaissancemasker, een veelgebruikt bouwornament in die tijd. En in die tijd vond de herbouw van het kasteel plaats en moet ook de poort vóór het kasteel verrezen zijn. Helaas tekent de tekenaar Jan de Beyer op zijn tekening van 1743 de ophaalbrug gedeeltelijk voor de boog van de poortdoorgang, zodat een sluitsteen, die daar ongetwijfeld gezeten heeft, niet te onderscheiden valt.

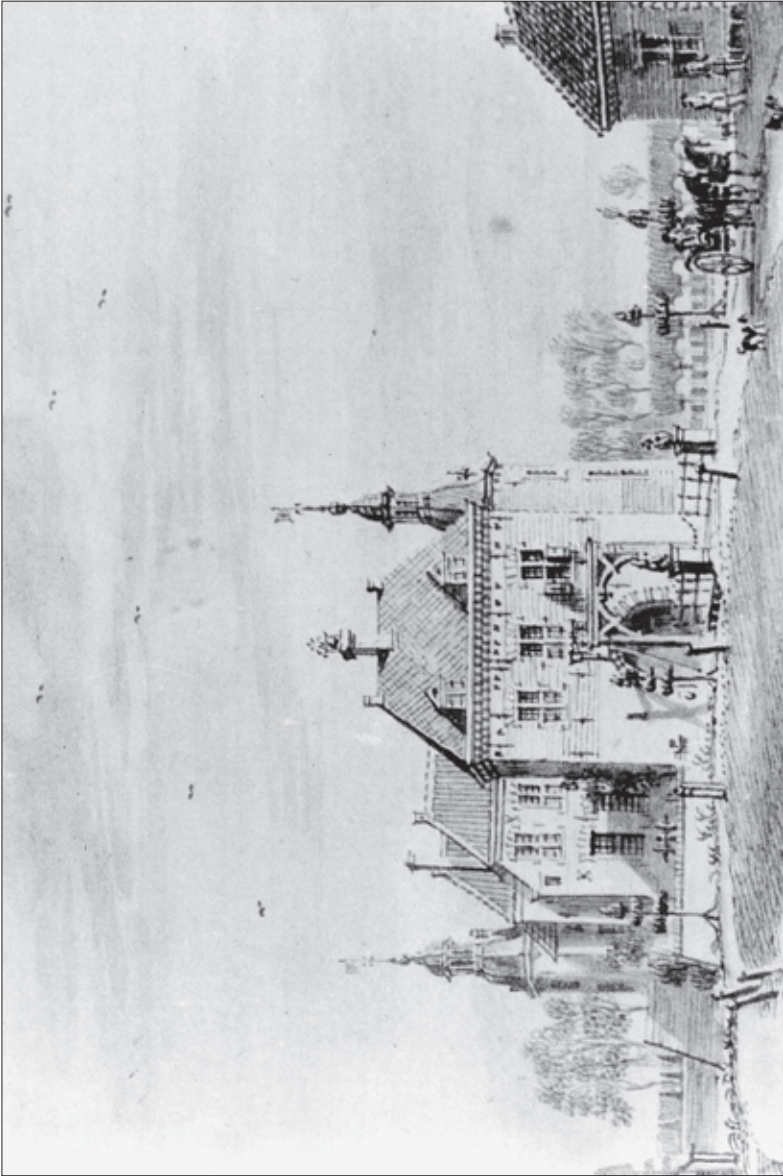

De sluitsteen in de vorm van een renaissancemasker boven de deeldeuren van boerderij Tjoonk,

In 1788 huwde Borchard Willem Frederik van Westerholt van Hackfort met zijn volle nicht Wilhelmina van Heeckeren van Enghuizen. Zij waren beiden op dat moment 22 jaar oud. Het jeugdige echtpaar zal zich een modern huis gewenst hebben en zo vond in 1788 een grootscheepse verbouwing plaats, waarbij het poortgebouw werd afgebroken. De sluitsteen zal wegens zijn fraaie afwerking zuinig bewaard zijn gebleven.

Het is bekend dat de Van Westerholts zuinig waren en al het bruikbare van de afbraak werd hergebruikt. De sluitsteen boven de deeldeuren van Tjoonk is veel te duur uitgevoerd voor een boerderij en stamt hoogstwaarschijnlijk van het kasteel en werd op Tjoonk hergebruikt.

Het is niet te gewaagd te veronderstellen dat de steen eens de poort van Hackfort heeft gesierd. Qua stijl is hij omstreeks het jaar 1600 vervaardigd.

Kasteel Hackfort, zoals dat in 1743 is getekend door Jan de Beyer.

DREUGTE

Spiekerman

’t Was een van die dreuge zomers van de veurige eeuw, kort nao de Tweede Wereldoorlog. Mina en Drikus van de Krieger zatten in de k kken an taofel, veur ’t raam dat uut kek oaver ’t kleine kempken, met daorachter de weidens, met de vijf melkbeeste. Ze hadden ’t melken gedaon en de varkens en de hoender evoerd. Noe hadden ze net de pannekoeke op en zatten nog wat te r sten en te aoverleggen. ’t Was daar in de k kken now nog wel uut te hollen, want ’t huus ston met de kop in ’t noorden. Buuten schen de zonne alweer volop en ’t beloav’n weer een heiten, dreugen dag te worden, zoas ’t de laatste tied was ewes. Achter eur waarn de beie beddeste en, met de glazenkaste der tussen. Daorachter was de kleine deale, met an de ene kante een stal veur een stuk of zes melkbeeste. An de andere kante waarn twee olde varkensh kke, die noe as pinkenstal gebruikt werden. Tussen de beie pinkenstellekes ston de olderwetse plee, met holten deksel. Die was wieter niet af-etimmerd. Daor zat’ie open en bloot, heel gezellig tussen de beeste en kon’ie in de winterdag oew hele veestapel oaverzeen. Mina en Drikus hadden gin kinder en de beeste hadden die plaatse zo’n betjen in-enommen. Die leet’n ze niet allene. In de winterdag gingen ze niet beide van huus. D’er most’er altied ene bie ’t huus blieven, want der zol maor’s iets gebeuren. Sommige boeren heb’ter noe ok nog een hekel an um alles allene achter te laoten, maor dat zal wel an ’t soort mensen liggen.

Drikus en Mina deden alle werk zelf. Der worden volle met de kruuwagen edaone, want een peerd hadden ze niet. ’t Land leet’n ze umme bouwen deur een neafken en een ander neafken maar’n ’t heujgr s met de machine. Maor de rest deden ze zelf. Maor noe was’t zommer, en wat veur ene? Heite en dreuge! ’t Gr s en de vruchten op ’t land greui’n niet bes meer. Alles schreeuw’n um water. *Ik zal vandage nog wel naor de Barge motten um de kolk bie de pinken uut te graven*, zei Drikus tegen Mina. *De pinken hebt al niet te volle gr s meer. Water is wel het minste wat die stomme diers mot hebben met disse hette. Dan za’k noe drek de koffie gaon zetten*, zeg Mina. *Dan k j daarnao drek gaon, want hoe wieter op de dag, hoe heiter of ’t wordt*. Drikus leep nog effen deur de hoenderh kke en gooi’n een betjen stro in de beide h kke met mestevarkens. Dan zoch hee zin gereedschap bie mekare en bond dat op de fietse. Toen hee de koffie op had, fiets’n hee nao de Barge. Dat was een buurtschap kort an de Iessel. Ze hadden daor een weitjen epacht waor ze de pinken weid’n. In ’t veurjaor word’n um en um de helfte eheujt. Zo kort an de Iessel was ’t kleigrond. Zo’n halven, tot driekwart meter was ’t mooie kleigrond. Dan kreeg’ie een leugken van die hele vette ‘kattenklei’, zei’en de boeren. Die mos’ie met de enen schuppe van de andere schuppe afstekken. Daor onder zat ’t Iesselzand en ’t water. ’t Beroerde was dat dat Iesselzand altied weer dichte weld’n. Zo bleef’ie an de gange. Zon kolk uutmoddern was een euzerig wark en Drikus zweif’n dan ok al gauw as een peerd. He veeg’n zich dan ok mennigmaol met de rooie zakdoek ’t zweif van ’t heuf. *Zo, ok al weer druk met de kolk?*, klonk der op-ens een stemme achter de hegge. ’t Was Hent van Diesselweerd den op-ens achter de hegge hen kek. *Jao, zeg Drikus, de pinken mot toch water hebben. Maor daor zul’ie ok wel alles van af wetten, met al oew vee en ok nog vetweiders. Jao, zeg Hent, ik wet der alles van. In et Duvense Broek en in de Baoker Weerd he’w v lle werk met et drinkwater veur ’t vee. Maor, wie’j hebt oaveral tonnen in de grond egraven*,

of kisten in-emaakt. Dan kan de grond niet meer invallen en dichte wellen. Jao, zeg Drikus, daor zeg'ie zo wat, maor hoe kom ik zo gauw an een tonne. O, zeg Hent, wie'j hebt der nog wel enen liggen en de jongens könt oe vanmiddag wel effen helpen um dat ding in de grond te kriegen. Now, zeg Drikus, dat is heel mooi an-eboa'n en daor wil ik graag gebruik van maken. En zo kreeg Drikus weer goed water veur de pinken.

Jao, den Hent was 'n beroerdesten niet. He was näös boer en vetweider ok veekoopman. Ie'j kon'n, bie wieze van sprekken, bie'j um alles kopen. He koch zich wel ander vee weer. Een koopman uut de Lure¹ had al es ezeg da'j bie um alles kon'n kopen behalve zien vrouw, want den had 'e veur de gezelligheid.

Zo slim was 't met Hent niet, maor 't was wel een mooien. As hee 's wiete familie op bezoek kreeg, die de situatie bie um niet zo goed ken'n, dan leet hee de beeste van een boer zeen den een weie vlak bie zin huus had en zelf wieter op in de buurtschap woon'n. At den boer dan 's aovends kwam melken, kwam Hent effen zeggen: *Ik heb de familie vanmiddag oew beeste maor effen laoten zeen. Oew stamboekbeeste liekt toch altijd wat better dan mien handelsvee.* At den zelfden boer in de zommerdag an 't heujen was en daor kwam een bujje an de loch, dan kwam Hent ok helpen um 't heuj bie mekare te kriegen.

Net as andere koopluu ging Hent dinsdagmorgens naor de veemarkt in Deutekem. De markt was ok al vanwege de dreugte en de tied van 't jaor bietieds af-elopen, want 't gezegde is: *de kersen rood, de meisjes bloot, de handel dood.* De koopluu gingen al vrog naor 't café um koffie te drinken en af te rekken'n met de boeren, of met andere koopluu. An 'n stamtaofel was daor ok al gauw de dreugte 't gesprek van de dag. *Jao, zeg Hent, die dreugte kost ons allemaole völle geld. Bie ons in de buurtschap is een boer, en nog niet ens zo'n groten boer, den hef een ton espendeert um drinkwater veur zin vee te kriegen. Jao, zeg Hent. En die ton heb ik um veur-eschotten.*

¹ Buurtschap De Luur, bij Steenderen.

KADOOTJEN

Mieneke Dimmendaal

’t Was umstreeks 1938 da’k slim ni’jsgierig word’n, want 29 juli zol ik 10 jaor worden en ik veulden mien al bezunder groot. En wat veur kadootjen zo’k wel niet kriegen op mien verjeurdag? No’w krega wie in die tied echt gin bezondere kadootjes. Dat zat der niet an, maor dat gaf ok niks, wie kregen altied wel een kleinigheid, zoas een leasbuuksken, een kleurboek of een flesken odeur. Dat von ik ok prachtig, zon glazen pötjen, dat lek op een hond, of een katte. Mooi geverfd, met gekleurd water der in, met een luchjen. ’t Stef’n niet völle veur, maor wie waar’n der blie met.

Dus ik was al dagen an ’t uutpluuzen wat ik zol kriegen, daorbie, mien vader en moeder geregeld an de kop lopen zeurn en vraogen. Net zo lange töt dat mien vader, um van ’t gezeur af te wea’n, zei: “ie kriegt één ding en honderd delen”; en daor mos ik ’t met doen. No’w köj wel naogaon dat toen de fantasie met mien op de loop ging. Ik haaf’n mien van alles in ’t heufd en ’t duur’n nog een hele wekke veur da’k jeurig ware, dus genog tied um de mooiste dinge te bedenken; en van te dreumen, want één ding en honderd delen, daor koj’je van alles bie veurstellen. Alhoewel, in disse tied is der zovölle te koop da’j haos niet wet wa’j zölt nemmen. Maor in 1938 was ter zo weinig dat’er niet volle te kiezen veel. Daor kump bie dat wiele op de boerderieë woon’n en haos nooit een spölgoodwinkel zaggen.

Maor, de fantasie um iets wa’j helemaole niet wet, is misschien nog mooier. Wie hadd’n ok niet de keuze um wat te vraogen, ie’j kregen gewoon wat! En daor mos ie ’t met doen.

Maor, eindelijk was ’t dan 29 juli en wiele hadd’n grote vakantie en hoefd’n niet naor schole. Maor, wi’j mosten wel in bedde blieven töt ’t melken en voer’n gedaon was.

Mien zusjen en ikke slepen bie mekare in zo’n groot ledikant en wi’j waarn natuurlijk al veur dag en dauw wakker’. En dan duurt ’t zo lange veur dat ze der weer bunt van ’t melken en ’t werk gedaon is.

Maor, eindelijk heurn wi’j ze in de kökken an taofel gaon. Wi’j der ok uut en vol verwachting der nao toe, allemaole um de taofel: vader, mooder, breur en zuster.

Daor hingen gin slingers, dat was toen ok nog niet, maor ik hadde wel stiekem edach dat’er ergens een heel groot pak zol staon, want één ding en honderd delen, dat mos toch wel groot wea’n, héél groot dacht ik.

Mien vader pakt’n mien bie de hand - een kusjen geven dat ken’n wi’j nog niet - en hee zei: mien deerne, gefeliciteerd met oew verjeurdag en da’j maor een grote meid meugt worden. En toen drukten hee mien een zilvern gulden in de hand en dat was’t kado wa’e mien beloafd had: één ding en honderd delen, mien fantasie klap’en in een keer kats uut mekare.

Ik zal wel heel bedonderd ekekken hebb’n. Zee gniffel’n allemaole een betjen en vonden ’t misschien ok wel een betjen zielig. Ik zal vaste nog wel wat anders ekregen hebb’n, maor de teleurstelling was denk ik zo groot dat ik dat niet meer wette. Wi’j kregen toch nooit gin geld in hande. Jao, allene nao schole en zundagschole, veur de zending.

As ik noe mien kleinkinder zee en dat bunt jongens die hebt’er een pot staon at ze jeurig bunt en daor köj ’t geld in doen. O, zee bunt ok gek op kado’s, maor meestal koopt ze ’t dan zelf en ze wet precies wat ze wilt. Maor ’t truukjen van mien vader was goed eslaagd en knap bedach! Ik zal ’t nooit meer vergetten.

HERINNERINGEN AAN VORDEN, VAN NANNO EDENS, TANDARTS IN VORDEN VAN 1961 TOT 1994

Toen wij Pasen 1961 in Vorden kwamen wonen, hadden grote delen van Vorden nog geen waterleiding. Ook de Dorpsstraat niet. In de kelder was een pomp en een hydrofoor-installatie. Een paar jaren later werden de leidingen door het dorp gelegd. Wanneer ze weer een paar straten gingen aansluiten, kregen wij een telefoontje van het waterleidingbedrijf met de mededeling dat er de volgende dag een paar uren geen water zou zijn.

In de Dorpsstraat was ook nog geen trottoir en geen riolering. Achter het huis zat een septic tank in de grond. De heer Beck van Het Hoge kwam eens per jaar met een tankwagentje achter de tractor, legde een paar graszoden opzij, opende de put en zoog de septic tank leeg.

Na een flinke regenbui stonden er plassen langs de weg die soms wel tot de as van de weg reikten. Het winkelende publiek liep daar gewoon om heen. Dat kon toen nog. Het merendeel van de bezoekers aan de tandarts kwam op de fiets, of lopende. Een klein aantal kwam met de auto. In de jaren 60 was er nog open spreekuur van maandag tot en met vrijdag van 9-10 uur.

Wanneer wij wilden weten hoeveel mensen er nog in de wachtkamer zaten, konden we dat vragen aan de juist bij ons binnen gekomen persoon. De assistente ging ook wel eens naar buiten. Ze telde dan het aantal fietsen, vermenigvuldigde dit getal met 1,5 en dat was ongeveer het aantal mensen in de wachtkamer.....

De Dorpsstraat in de jaren 60 van de vorige eeuw, zoals afgebeeld op een oude ansichtkaart. De benzinepomp rechts op de foto hoorde bij Garage Kuypers. Nu vinden we op die plek de supermarkt van Grotenhuijs (Super De Boer).

SPOKEN

Geurt Harmsen

Vroeger waren de mensen meer bijgelovig dan nu. Er werden dan ook verhalen over spoken en heksen verteld en als je bang was zag je ook spoken, ook al bestonden ze in werkelijkheid niet. Vandaar het gezegde: je ziet spoken.

Mijn grootvader was boer in Hengelo (Gld.) Hij bezat voor die tijd een vrij grote boerderij, met een behoorlijk aantal koeien, varkens en kippen en ook een paar paarden. De paarden werden gebruikt om de werkzaamheden op de boerderij te verrichten. Zo rond 1900 was er op een boerderij veel werk te doen, omdat alles met mankracht moest worden gedaan. Machines waren er bijna nog niet. Zo had men ook een paar meiden en enkele knechten in dienst en werden er, als het erg druk was tijdens het hooien of graan maaien, nog andere werkkrachten ingehuurd. Hij had een 'grote knecht' en een 'kleine knecht' in dienst. De grote was iemand die meer ervaring had en de kleine knecht was eigenlijk een leerjongen. De jongens moesten, toen ze in die tijd van de lagere school kwamen, meteen in een dienstbetrekking, zoals men dat noemde, om het boerenvak te leren.

Er was in die tijd geen televisie of radio en men zat na werktijd bij het vuur, of de kachel. Dan werden er verhalen verteld; over stropen van konijnen en hazen en over spoken, want die waren er ook. Spoken waren wezens die men overal tegen kon komen. In bossen waren ze het liefst. Daar konden ze zich goed verschuilen achter bomen en struiken. Het rare was dat je overdag, wanneer het licht was, nooit spoken zag. Ze kwamen het liefst in de schemer of in het duister tevoorschijn.

Grootvader had met zijn twee medewerkers afgesproken dat ze, wanneer het werk gedaan was, om beurten de paarden naar een weiland zouden brengen. Zo gebeurde het dat laat in de herfst de paarden door de jonge knecht naar de wei moesten worden gebracht. Het was al donker toen hij met de paarden op weg ging naar de wei. Toen hij daar aankwam, zag hij op het weidehek een gedaante – 'een spook' - zitten dat bewoog in zijn witte hemd. De rillingen liepen hem over de rug, maar hij ging toch maar door. Toen hij met de paarden dichterbij kwam, ging 'het spook' van het hek af en sprong daar wat rond. Hij had moeite de paarden in bedwang te houden en het hek te openen om de paarden los te maken, want de gedaante fladderde nog steeds rond.

Nadat hij het hek had gesloten, zette hij het op een lopen, terug naar de boerderij. Thuis aangekomen - zo wit als een laken en bibberend over zijn hele lichaam - zei hij tegen de boer dat hij meteen naar bed ging. Wat hij had gezien, daar sprak hij met niemand over.

Enige dagen later, toen de jongen weer aan de beurt was om de paarden weg te brengen en bij de wei aan kwam, zat het spook weer op het hek waar de paarden door moesten. Maar deze keer bleef het spook op het hek zitten en dus stopte hij en durfde niet verder te gaan. Na een poosje te hebben gewacht, ging het spook van het hek af en fladderde op enige afstand van de paarden rond. Eindelijk lukte het hem de paarden in de wei te krijgen en toen zette hij het weer op een lopen, naar huis. Maar hij durfde er met niemand over te praten. Hij was bang dat hij uitgelachen zou worden.

Er gingen weer een paar dagen voorbij en toen hij weer aan de beurt was om de paarden weg te brengen, ging hij naar de boer met het verzoek of een ander dat zou willen doen. Waarom dan, vroeg de boer.

Ja, zie je, wanneer ik bij de wei kom, dan zit er altijd een spook op het hek en daar word ik erg bang van en daarom durf ik de paarden niet meer weg te brengen.

Grootvader zei tegen hem: *Ik geloof er niets van. Spoken bestaan niet. Dat is maar onzin.* De kleine knecht: *Ja, dat kan wel zijn, maar ik heb al een paar keer echt een spook gezien.* Toen zei de boer: *Dat wil ik dan wel eens zien. Weet je wat, ik ga met je mee de paarden wegbrengen. Ik loop achter de paarden en jij gaat zo als gewoonlijk naar de wei en ik blijf een beetje op de achtergrond, maar wel zo dat ik kan zien wat er gebeurt.*

Toen ze bij de wei aankwamen, zat er een spook op het hek. Deze keer ging het spook weer van het hek af en flodderde weer rond de paarden. Maar toen het spook dicht langs de boer kwam, die een zweep had meegenomen en die over de rug van het spook trok, was het spook ineens snel verdwenen.

Het spook kreeg bevel van de boer om bij hem te komen en na enig aandringen van de boer kwam het spook dichterbij. Toen de boer aanstalten maakte om de zweep nog eens te gebruiken, smeekte het spook: *nee boer, niet doen, ik ben het*, waarop de boer zei: *doe dat hemd van je rug.* En toen zagen ze dat het de grote knecht was die de jongen bang maakte. Grootvader zei tegen hem dat het een gemene streek was en hij niet het hart in zijn lijf moest hebben om het nog eens te wagen. Als straf had hij een lelijke striem van de zweep over de rug. Dus: spoken bestaan niet!

OVER HET BOEK “DE KONIJNENBULT”

Auteur: Gerrit Emsbroek

Korte tijd nadat de eigenaar en bewoner van Kasteel Vorden, Willem François Emile baron van der Borch tot Verwolde, heer van Vorden, in 1925 een woning op de bult bij zijn kasteel bouwde, beëindigde de plaatselijke wijkverpleegster haar functie. Zij verliet haar huurkamer en ging op De Bult wonen als pensionhoudster. Daarmee werd in het Achterhoekse achtkastelen-dorp voeding gegeven aan een al vijf jaar oud vermoeden over een bijzondere relatie tussen haar en de baron.

De aanvankelijk kleine pensionwoning werd kort daarna verbouwd tot een hotel met elf kamers. Het kende meteen een merkwaardige menging van beslotenheid en openbaarheid. Toen in 1931 de relatie abrupt werd verbroken, volgden de jaren dertig met twee Duitse zusters als uitbaatsters en de oorlogsperiode met een Duitse oriëntatie in en om Hotel De Konijnenbult. Pas na de oorlog ontdekten de inwoners van Vorden en vele anderen het hotel-restaurant door de komst van échte hoteliers als huurder en eigenaar. Een nieuwe fase brak aan door de koop van het kasteel en het hotel door een projectontwikkelaar in de jaren vijftig.

Twee decennia later werd het kasteel in gebruik genomen als gemeentehuis door de Gemeente Vorden en werd het hotel verkocht aan een particulier. Na de vorming van de gemeente Bronckhorst eind 2005 kwam ook het kasteel in particulier bezit.

Tijdens bovenstaande feitelijke veranderingen rondom het onroerend goed hebben de eigenaren en de bewoners vele emotie-volle momenten meegemaakt. Het zijn deze momenten die, gebed in maatschappelijke en politieke ontwikkelingen in het Achterhoekse Vorden, het grotendeels onbekende verhaal vormen van het dorp, het kasteel en dat bijzondere hotel op de bult.

Bovenstaande tekst staat op de achterzijde van het recent uitgebrachte boek over de eigenaren en bewoners van De Konijnenbult. Een verhaal dat vanaf december 2003 vorm kreeg en zich in de afgelopen drie jaren ontwikkelde tot een boek met meer dan 500 bladzijden, met als een van de verhaallijnen het leven van de ‘oude baron Van der Borch’. Het verkrijgen van het complete verhaal was mogelijk geworden door de buitengewone openhartigheid die de ongeveer 80 geïnterviewden en anderen toonden. Bovendien waren veel gegevens verkregen bij de archieven van openbare instellingen. Zij het dat screenen van de bedoeling van de publicatie nodig was. Daarnaast werden bezoeken gebracht aan de Baltische Staten en Bremen, om concrete gegevens na te lopen, maar ook om te proberen de sfeer mee te nemen in de beschrijvingen. Met name in Bremen kon het raadsel opgelost worden van de Duitse dames die in de periode 1931-1939 op De Konijnenbult het hotel-restaurant leidden. Het waren gegevens die als gevolg van een taboe rondom het hotel in de eerste 20 jaar van haar bestaan op geen enkele ander wijze verkregen konden worden.

Uiteindelijk ontstond een verzameling van zes ordners vol gegevens, fotobestanden, herinneringen en waarnemingen en kon het ‘échte schrijven’ beginnen. In de zomer van dit jaar was dat gereed, waarop de fase van de redactie en de opmaak van het boek begon. Daar meer dan 300, veelal unieke foto’s zijn opgenomen, heeft de vormgeving bijzondere aandacht gekregen van Floris Slotemaker. Deze keuze was niet toevallig.

Hij kwam mee met het interview van zijn moeder, de echtgenote van de naoorlogse hotelier Maarten Slotemaker. De zoon - vormgever van beroep - maakte duidelijk dat hij, ook al omdat hij zijn kleuterjaren in De Konijnenbult had gewoond, graag aan de totstandkoming van het boek wilde meewerken.

Uiteindelijk konden de geïnterviewden op 10 november 2006 als dank voor hun medewerking een presentemplaar van het boek in ontvangst nemen. Als locatie werd gebruik gemaakt van de Brasserie, die er sinds kort in het koetshuis is gevestigd. Deze plek was toepasselijk gezien de rol die Kasteel Vorden in het boek speelt. De volgende dag was het beschikbaar voor de verkoop bij een vijftal boekhandels in de regio en via internet.

www.konijnenbult.nl

ISBN 90-810828-1-7

NUR-code 686

(Gerrit Emsbroek)

VERSLAG BIJeenKOMST WERKGROEPEN, D.D. 26 SEPTEMBER 2006

Werkgroep foto-archief: de heer J. Buunk (voorzitter), mw. M. de Jonge (secretaresse), de heer W. Wahl, de heer G. Weevers, de heer G. Emsbroek, de heer H. Groot Bramel, mw. G. Rossel en, namens het bestuur, de heer Carlo Bosch.

Eerst wordt het foto-archief, dat destijds was geschonken door Drukkerij Weevers, geïnventariseerd op jaartal, onderwerp, gelegenheid waarbij foto is genomen en namen van afgebeelde personen. Daarna is het de bedoeling het archief te digitaliseren (in te scannen)

De werkgroep vraagt of er leden zijn die kunnen helpen met de digitalisering.

Werkgroep genealogie: de heer G. Emsbroek, de heer E. Kamerling, de heer B. Rondeel en, namens het bestuur, de heer Gerard Klunder.

De projecten zullen over Vordense families gaan. De heer Emsbroek lanceerde het voorstel om de inwonerslijst van rond 1800 te matchen met de huidige inwonerslijst en zo te komen tot een onderzoek naar families en de geschiedenis van die families die al in 1800 en nu nog steeds in Vorden woonachtig zijn.

Werkgroep Monumenten: de heer H. Groot Bramel, de heer R. van Overbeeke, de heer J. Norde, mw. G. Bouman, mw. M. van der Schoot en, namens het bestuur, de heer Henk Vaags. Deze werkgroep komt op 18 januari 2007 weer bij elkaar voor verder overleg.

Redactie Kronyck. De redactie is uitgebreid met de heer W.F. (Wim) Jansen uit Zutphen. Samen met de heren Hennie Rossel en Hennie Reindsen vormen zij nu de redactie van de Kronyck.

Hulp verzending Kronyck en convocaties: onze secretaresse, mw. Fenny van Druten is erg blij met de hulp van de heer Gerrit Eskes bij het sorteren, inpakken en verspreiden van de Kronyck en convocaties.

SCHENKINGEN

Van de volgende personen werd ontvangen:

De heer Jaap Kettelerij: een serie oude dia's gemaakt in Vorden.

Mw. H.Ch. Kettelerij, namens de erven Drikus Kettelerij: enkele oude schoolfoto's uit Vorden, daterende uit de jaren 20 van de vorige eeuw (met namen van afgebeelde personen) en andere documenten.

De heer Jan Harenberg: een serie kleurendia's gemaakt in en om Vorden.

VORDENSE KRONYCK

24e jaargang, no. 2, december 2006

		pagina
Inhoud		
Van de voorzitter		2
Nogmaals “Klein Amsterdam”	Jan Bloemendaal	3
Hergebruikt?	J. Harenberg	9
Dreugte	Spiekerman	12
Kadootjen	Mieneke Dimmendaal	14
Herinneringen aan Vorden	Nanno Edens	15
Spoken	Geurt Harmsen	16
Over het boek “De Konijnenbult” Auteur: Gerrit Emsbroek		18
Verslag bijeenkomst werkgroepen		20